

Poznań, dn. 20 listopada 2013 r.

Prof. zw. dr hab. Iwona Chrzanowska

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

**Ocena dorobku naukowo-badawczego, dydaktycznego
i organizacyjnego w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego
dr Beacie Borowskiej-Beszta**

Dr Beata Borowska-Beszta tytuł zawodowy magistra pedagogiki w zakresie nauczania początkowego uzyskała w roku 1992, na podstawie pracy pt.: *Współczesny system opieki nad dziećmi/osobami niepełnosprawnymi umysłowo w Stanach Zjednoczonych ze szczególnym uwzględnieniem Stanu Illinois*, pracy napisanej pod kierunkiem dr. art. rzeźb. kw. II st. A. Wojciechowskiego, recenzentem w postępowaniu był: dr hab. C. Kosakowski.

W roku 1998 ukończyła w Wyższej Szkole Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie studia podyplomowe z zakresu oligofrenopedagogiki.

Stopień naukowy doktora Kandydatka uzyskała w 2003 r. na podstawie rozprawy: *Konflikt jako element terapii (studium terapii pedagogicznej osób z zaburzeniami rozwoju)*, napisanej pod kierunkiem dr. art. rzeźb. kw. II st. Andrzeja Wojciechowskiego, recenzentami w postępowaniu byli: prof. Maria Chodkowska, dr hab. Franciszek Wojciechowski.

Na dorobek przeddoktorski Kandydatki składa się: 6 artykułów oraz 4 autorskie podrozdziały we współredagowanej książce: *Formowanie się wspólnoty im. Brata Alberta w Radwanowicach*, wydanej w 2001 r. Do uzyskania stopnia naukowego doktora Kandydatka uczestniczyła w czynnie w 6 konferencjach w tym 1 konferencji zagranicznej.

Zgodnie z treścią art. 16, pkt. 1 i 2 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (ze zmianami z dnia 18. 03. 2011 r.) ocenie w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego podlegają: *osiągnięcia naukowe lub artystyczne, uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora*, które powinny stanowić *znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej lub artystycznej*. Ocenie podlega również *aktywność naukowa lub artystyczna* Kandydata.

Art. 16 ust. 3 Ustawy zobowiązuje do oceny Kandydata we wskazanych obszarach zgodnie z kryteriami oceny ujętymi w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa

Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz. U. Nr 196, poz. 1165).

Ocena osiągnięć naukowo-badawczych dr Beaty Borowskiej-Beszty po uzyskaniu stopnia naukowego doktora, zgodnie z kryteriami oceny w postępowaniu habilitacyjnym wskazanymi w § 3. Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 1 września 2011 r. (Dz. U. Nr 196, poz. 1165)

1.1. Autorstwo/współautorstwo publikacji naukowych w czasopismach znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JCR) lub na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH)

Habilitantka nie posiada w swoim dorobku naukowo-badawczym publikacji, które spełniałyby powyższe kryterium.

1.2. Autorstwo lub współautorstwo monografii, publikacji naukowych w czasopismach międzynarodowych lub krajowych innych niż znajdujące się w bazach lub na liście, o których mowa w § 3, dla danego obszaru wiedzy.

Habilitantka wyodrębnia kilka obszarów swojej działalności naukowo-badawczej. Zostaną one ocenione w układzie zaproponowanym przez Kandydatkę.

- ✓ Obszar I. - *Badania nad enkulturacją i akulturacją, analiza kultur dominujących wobec osób z niepełnosprawnością oraz współczesnymi koncepcjami opisującymi życie osób dorosłych z zaburzeniami rozwoju.*

Jako publikacje odnoszące się do wyróżnionego obszaru Kandydatka wskazuje: 1 monografię autorską: *Niepełnosprawność w kontekstach kulturowych i teoretycznych* z 2012 r. oraz 3 artykuły (z 2008 r., 2009 i 2010 r.).

Pierwsza wymieniona przez habilitantkę publikacja w obszarze jest Jej monografią autorską z 2012 r. Tytuł, jak i treść publikacji sytuje zainteresowania Autorki bardzo jednoznacznie w dyscyplinie pedagogika, subdyscyplinie pedagogika specjalna. Publikacja w swoim tytule odnosi się do bardzo interesującego zagadnienia rozważania problematyki niepełnosprawności w kontekście kulturowym. Z kolei wskazanie na drugi obszar analiz – teoretycznych – stanowi zapowiedź publikacji ważnej w sensie kognitywnym.

Podkreślić należy, że Autorka podjęła się bardzo trudnego i ambitnego zadania, zważywszy na rozległość zagadnienia. Sam bowiem termin niepełnosprawność, bez przymiotnikowego dookreślenia mieści w sobie ogrom rozważań, prowadzonych od dziesiątek lat (ograniczając się tylko do dynamicznego rozwoju współczesnych badań naukowych z zakresu nauk społecznych i humanistycznych). W realizowanych dotąd

badaniach naukowych, analizach teoretycznych koncentrowano się najczęściej na rodzajowo (kategorialnie) dookreślonej niepełnosprawności, co sprzyjało konkretyzacji analiz tak zróżnicowanego problemowo zagadnienia.

Autorka zdecydowała się jednak pójść inną drogą, drogą uogólnienia, traktuje niepełnosprawność jako wspólną kategorię (co zresztą nie do końca się Jej udaje, gdyż w poszczególnych częściach książki wyraźne są odniesienia do wybranej kategorii - niepełnosprawności intelektualnej, np. podrozdział 2.2.1.).

Już we wstępie do opracowania, tytuł publikacji zmusza Autorkę do „wy tłumaczenia się” z założonej przez Nią wybiórczości analiz, pominięcia niektórych wątków. W drugim akapicie *Wprowadzenia*, Autorka informuje, że książka poświęcona zostanie „wizerunkowi niepełnosprawności na tle kultury dominującej” (s. 9). Skoro tak, dlaczego nie zostało to uwzględnione w tytule. Trudno zgadnąć dlaczego Kandydatka zdecydowała się nadać pracy tytuł znacznie szerszy, z ryzykiem nie wywiązania się ze zobowiązania. W tym kontekście, adekwatności zawartości publikacji do jej tytułu, można sformułować kilka uwag.

Po pierwsze. Nie przekonuje mnie zasadność pojawienia się pierwszego rozdziału publikacji – *Kontekstualne i historyczne rozważania nad niepełnosprawnością*. Rozdział ten obejmuje ponad 50 stron tekstu (1/5 całej publikacji). Jest to jednak objętość zdecydowanie zbyt mała do realizacji zamierzenia, jakie postawiła przed sobą Kandydatka - „zilustrowania podejścia wobec osób z niepełnosprawnością od czasów prehistorycznych do XX w.”. Próba zmieszczenia problematyki na 50 stronach zaowocowała – zdawkowością ujęć, wybiórczością i sygnalnością opracowania zagadnienia. Zwłaszcza, iż jak dodaje Autorka, innym celem „rozdziału było szczegółowe omówienie treści związanych z pozycją osób z niepełnosprawnością i ich rodzin w kulturze z uwzględnieniem pozycji i działań wobec osób z niepełnosprawnością i ich rodzin w dwóch systemach totalitarnych: nazizmie i komunizmie (...) (poststalinowskim Związku Radzieckim)”. Tylko te treści zajmują ponad 20 stron (podrozdziały 1.1.4.1 i 1.1.5). W przypadku podrozdziału 1.1.4. obejmującego przełom XIX i XX w. Autorka odniosła się zdawkowo jedynie do ustaleń pionierów, jak sama wskazuje „okresu zwrotnego” w podejściu do osób niepełnosprawnych intelektualnie, ale jedynie J. M. G. Itarda i E. Seguina, a następnie sygnalnie do działań A. Bineta i E. Dolla, kwitując ich dokonania właściwie jednym zdaniem. Ponadto odnoszą się one do jednej tylko grupy osób z niepełnosprawnością, niepełnosprawnością intelektualną, tytuł podrozdziału sugeruje natomiast rozważania ogólniejszej natury.

Po drugie. W rozdziale pierwszym, jako całości, spotykamy się z nieuporządkowaniem z jednej strony zakresowym, gdyż raz Autorka odnosi się do niepełnosprawności w ogóle

innym razem do wybranej jej kategorii. Wydaje się również, że treści dobierane są tak, by „pasowały” do tezy, której co prawda Autorka nie stawia wprost, ale która wybrzmiewa z lektury publikacji, iż historia niepełnosprawności to historia eksterminacji, eugeniki, znieważania, braku szacunku i zniewolenia osób z niepełnosprawnością i ich rodzin. W świetle literatury nie jest to tak jednoznaczne (np. stosunek do osób niesłyszących w Egipcie).

Problem z zakresem rozważań: niepełnosprawność czy niepełnosprawność intelektualna pojawia się również w rozdziale 2. *Kulturowe i naukowe reprezentacje niepełnosprawności w zarysie*. Tytuł ponownie jest nieadekwatny do zawartości treściowej. Autorka ma tego świadomość skoro już w pierwszym zdaniu rozdziału uszczegóławia, że analizy odnosić się będą właściwie do jednej z grup osób z niepełnosprawnością, którą jest NI (niepełnosprawność intelektualna). Skoro tak, dlaczego nie uwzględniono tego w tytule? W jakim celu sformułowany został tytuł zdecydowanie szerszy niż zamierzenie?

Po trzecie. W rozdziale tym pojawiają się i inne problematyczne kwestie. Autorka właściwie nie definiuje i nie analizuje pola znaczeniowego terminu kultura. Mam poważne wątpliwości czy zasadne jest w ujęciu teoretycznym użycie terminu kultura w stosunku do - „kultury W-skर्सów” - dla określenia osób z niepełnosprawnością ruchową, poruszających się na wózkach inwalidzkich, a tym bardziej - „kultury Aspi” - w odniesieniu do dzieci, rodziców i dorosłych z zespołem Aspergera (czy pojęcia te mają charakter potoczny, czy też są uzasadnione naukowo, a tym samym naukowo zasadne?). Pominięta została natomiast kompletnie np. kultura Głuchych, w stosunku do której określenie to wydawałoby się zdecydowanie bardziej trafne.

Po czwarte. Trudny do oceny jest kolejny rozdział 3. *Współczesne koncepcje teoretyczne opisujące życie osób z niepełnosprawnością* i ponownie z kilku przynajmniej powodów. Pierwszy nazwałabym argumentem technicznym. Autorka jak sama zaznacza, główne treści rozdziału opiera na własnych tłumaczeniach anglojęzycznych tekstów źródłowych i Jej zdaniem ważnych opracować. Problem w tym, że są to publikacje pojedyncze np. Autorka na s. 106 pisze: „treści tego podrozdziału zostały oparte na moim tłumaczeniu fragmentów źródłowych tekstów oryginalnych (anglojęzycznych), zebranych i opracowanych przez L. Currey (1978). Pracę tę wybrałam, ponieważ autorka odnosiła się do materiałów źródłowych, posługując się w swej publikacji licznymi cytatami, które jako badacz jakościowy doceniam, uznając je za dane dosłowne (*verbatim*). W całym opracowaniu można odnaleźć tło konstruowania koncepcji eugeniki C. Davenporta oraz H. Goddarda”.

I rzeczywiście, cały podrozdział 3.1. (s. 106-132) zdaje się być tłumaczeniem pracy Currey, jej poglądami i jej refleksjami ze studiowania publikacji m.in. Davenporta i

Goddarda. Wkład dr Beaty Borowskiej-Beszty to jedynie tłumaczenie tekstu. Niemniej jednak wraz z lekturą kolejnych stron publikacji zaciera się jasność, co do tego z czyimi poglądami mamy do czynienia Currey czy Borowskiej-Beszty – nie wiem zatem, która z autorek nazywa Davenporta „uczonym cynicznym” (s. 117). Tak czy inaczej z pewnością uznać należy, że rozdział ten nie jest autorską refleksją i wynikiem literaturowych badań Kandydatki, tylko autorki, której tekst przetłumaczyła.

Z analogiczną sytuacją mamy do czynienia w podrozdziale 3.3., gdy koncepcja waloryzacji roli społecznej Wolfa Wolfensbergera została przedstawiona za R. Lomayem i jego tekstem *Social Role Valorization Theory and the Principle of Normalization* (z 1995 r.). Tym samym całość podrozdziału 3.3. odnoszącego się do powyższej teorii została „zapożyczona”, nie jest efektem studiowania licznych opracowań na ten temat, przedstawiona refleksja nie jest dziełem intelektualnym Kandydatki, a jedynie tłumaczeniem jednego tekstu.

I dalej, podobna sytuacja ma miejsce w przypadku podrozdziału 3.6. *Koncepcja jakości życia Roberta L. Schalocka*, gdy Autorka wskazuje, iż „podrozdział oparto w znacznie mierze na artykule R. Schalocka (1991) (...)” s. 177. I dalej... – 3.7. *Koncepcja brokieringu kulturowego w rehabilitacji Mary Ann Jezewski*, na s. 201 Autorka książki pisze „Poniższy podrozdział, ze względu na wartość poznawczą, zawiera moje obszerne tłumaczenie tekstu oryginalnego” (chodzi o publikację Jezewski, Sotnik, 2001, *The Rehabilitation Service Provider as Culture Broker: Providing Culturally Competent Service for Foreign Born Persons* (Koordynator rehabilitacji jako broker kultury: oferowanie kulturowo kompetentnego wsparcia dla osób urodzonych za granicą).

Nie kwestionuję, a wręcz z uznaniem przyjmuję fakt, iż Kandydatka podejmuje wysiłek prezentacji poglądów autorów, których publikacje w Polsce nie są powszechnie znane, gdyż poznanie ich poszerza obszar analiz zagadnienia. Niepokoi jednak dość arbitralne podejście, zwłaszcza w kontekście tytułu rozdziału *Współczesne koncepcje teoretyczne opisujące życie osób z niepełnosprawnością*, z uwagi na skoncentrowanie się na pojedynczych publikacjach i tylko autorów anglojęzycznych, czego nie sugeruje tytuł tej części pracy.

Ostatni podrozdział 3.8. *Koncepcja habilitacji kulturowej osób dorosłych z zaburzeniami rozwoju Beaty Borowskiej-Beszty*, jest prezentacją własnych refleksji Autorki publikacji, jako rozwinięcie terminu – habilitacja - używanego przez badaczy szwedzkich i amerykańskich w obszarze problematyki dysfunkcjonalności. Kandydatka przeciwstawia pojęcie habilitacja (*habilis* – zdatny, zręczny) pojęciu rehabilitacja (rozumianego jako przywracanie sprawności) i wskazuje na inne jego konotacje związane z szeroko pojmowanym, całozyciowym, permanentnym uczeniem się. Wyjaśnia, że w literaturze skandynawskiej i amerykańskiej

termin ten łączony jest bardziej z działaniami wspierającymi i asystenturą. Habilitantka wprowadza (powołując się na swoje wcześniejsze prace, m.in. artykuły z 2008 r. i 2010 r.) termin habilitacja kulturowa na „oznaczenie procesu kulturowego uczenia się funkcjonowania w kulturze dominującej, jak i kulturze pochodzenia przez dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną” (s. 218).

W tym kontekście pojawiają się jednak istotne pytania, co Autorka rozumie pod pojęciem kultury dominującej i kultury pochodzenia osób z niepełnosprawnością intelektualną? Czy można (i co to oznacza?) mówić o kulturze pochodzenia osób z niepełnosprawnością intelektualną w opozycji do kultury dominującej? Czy kultura dominująca i kultura pochodzenia w przypadku osób z niepełnosprawnością intelektualną będzie w istocie zawsze lub choćby zazwyczaj odmienna? Mam co do tego wątpliwości. Tym bardziej, że sama Autorka nie definiuje właściwie pojęcia kultury, a tym bardziej terminów kultura dominująca i kultura pochodzenia. W całej pracy, w której tytułowy kontekst kulturowy ma symboliczne znaczenie, Autorka nie odnosi się do rozważań np. antropolog kultury Margaret Mead czy koncepcji Davida Reismana (nie wspominając o szeregu innych postaci, w tym badaczy polskich zajmujących się zagadnieniem, by wymienić choćby: Floriana Znanieckiego, Zygmunta Bauman, Zbyszko Melosika).

Dodatkowo, treść podrozdziału 3.8 w znacznej części jest tożsama z tekstami artykułów Habilitantki (z 2008 r. i 2010 r. o czym w stosownym miejscu książki informowany jest odbiorca), które obok ocenianej monografii stanowią egzemplifikacje Jej działalności naukowo-badawczej składającej się na wskazany obszar badawczy.

Podsumowując, artykuły wskazane przez Autorkę, jako egzemplifikacje Jej osiągnięć naukowo-badawczych we wskazanym obszarze oceniam wyżej niż monografię autorską. Po części dlatego, że od mniejszych form nie wymaga się tak dużo, jak od monografii zwartej. Artykuły mogą zatem jedynie sygnalizować pewne zagadnienia, wprowadzać w nie. Dopuszczalna jest swoista egzemplifikacja poglądów i źródeł omawianych koncepcji. Od monografii oczekuje się głębszego wniknięcia w zagadnienie. I mimo iż pozornie publikacja to sygnalizuje tak tytułem opracowania, jak i zawartością treściową spisu treści, w rzeczywistości tak nie jest. Wydaje się, że Habilitantka postawiła sobie zbyt ambitne zadanie, a może zbyt wiele zadań. Napisania opracowania zawierającego wątki historyczne dotyczące niepełnosprawności, bo przecież nie samego kształcenia specjalnego; opisanie niepełnosprawności z perspektywy kulturowej i teoretycznej; zapoznania polskiego czytelnika z literaturą anglojęzyczną poprzez tłumaczenia znacznych fragmentów publikacji zagranicznych badaczy. Wielość zadań sprawiła, że nie zostały one zrealizowane w stopniu

satysfakcjonującym. Fragmenty publikacji są warte polecenia, jako całość zwłaszcza o takim tytule i wskazanych niedociągnięciach nie spełnia pokładanych w niej oczekiwań i zaskakuje raczej na niekorzyść.

- ✓ Obszar II. - *Badania nad autorską metodą terapeutyczną – terapia przez narrację i pisanie twórcze – nazwaną Metodą intymności i interakcyjności oraz jej wdrożenie.*

Ten obszar prezentowany jest przez Habilitantkę w postaci 1 monografii autorskiej: *Echa ekspresji. Kulturoterapia w andragogice specjalnej* z 2008 r. oraz 3 artykuły z 2004, 2009 i 2010 r.

Monografia autorska stanowiąca część wskazanego obszaru badawczego, z założenia jest publikacją, która ma służyć dydaktyce i praktyce współpracy z dorosłą osobą z niepełnosprawnością. Posiada ona jednak walory opracowania naukowego. W pierwszej części jest prezentacją: podstawowych terminów, wprowadzających studentów pedagogiki i pedagogiki specjalnej w problematykę; teoretycznych modeli konceptualizacji niepełnosprawności, które zaczerpnięte przez Autorkę z literatury anglojęzycznej stanowią uzupełnienie analiz dotąd prowadzonych na terenie Polski, znanych z innych przekładów i implementacji.

Ponownie jak w przypadku poprzedniej publikacji zaskakuje jednak arbitralność Kandydatki i Jej zdecydowanie w formułowaniu poglądu oceniającego wartość jednych publikacji w przemilczaniu znaczenia innych. Stąd ponownie dowiadujemy się, że teoretyczne modele „konceptualizowania niepełnosprawności” przedstawione zostaną za jednym właściwie tekstem opublikowanym w *Journal of Disability Policy Studies* z 2001 r., mimo iż w zasadzie nie wprowadza on w obszar istniejącej już wiedzy nowych treści, co najwyżej w autorski sposób je porządkuje. Nie kwestionuję zasadności ich zaprezentowania, jak i wartości związanej z zapoznaniem czytelnika z literaturą w mniejszym stopniu w Polsce dostępną, a jedynie sposób w jaki czyni to Autorka i brak odniesienia prezentowanych treści do ustaleń już znanych, tak by odbiorca uzyskał przeświadczenie o spójności rozważań prowadzonych w ramach dyscypliny (gdyż zakładam, że takie posiada również Autorka publikacji).

W publikacji tej znajduję odpowiedzi na niektóre pytania postawione wcześniej w odniesieniu do monografii z 2012 r. Habilitantka wyjaśnia, co rozumie pod pojęciem kultura niepełnosprawności. Definiuje i opisuje również terminy z pojęciem związane i choć nie rozwiewa moich wątpliwości, co do zasadności użycia terminu głównego (pojęcie kultury rozumiem znacznie szerzej – swoistość języka, tradycji, obyczajów, wierzeń, moralności, prawa i szereg innych generalnych wymiarów), przyjmuję z satysfakcją podjętą próbę, jak

również umiejętność osadzenia rozważań, ich uzasadnienia, w dotychczasowym dorobku również polskiej pedagogiki specjalnej.

Rozdział II publikacji koncentruje się już na kulturoterapii. Definiuje samo pojęcie i wskazuje na formy i dziedziny kulturoterapii. Następnie w sposób (założony) skrótowy przybliża potencjalnemu czytelnikowi możliwe formy kulturoterapii, jakie warto uwzględnić w pracy terapeutycznej z osobami z niepełnosprawnością. Więcej uwagi poświęcono dwóm jej formom: terapii przez narrację i pisaniu twórczemu (autorskich propozycji Kandydatki). Całość publikacji zamyka prezentacja indywidualnego planu terapii (również autorskiego pomysłu Habilitantki), który stanowi swoistą pomoc dydaktyczną w pracy z osobą z niepełnosprawnością w zaprezentowanym przez Autorkę modelu.

Pozostałe 3 teksty zakwalifikowane przez Habilitantkę do obszaru naukowo-badawczego odnoszą się do tych samych treści, które znajdują w monografii. Autorka na to wskazuje (poprzez stosowne przypisy), niemniej nie stanowią one, jako napisane już po 2008 r., dacie wydania monografii (teksty datowane są na lata 2009-2010) uzupełnienia, poszerzenia treści zawartych w monografii, są w znacznej części ich ponowną prezentacją. Z tego powodu mogą, co najwyżej (choć i to pozostaje pod znakiem zapytania) poszerzać dorobek Kandydatki w sensie ilościowym, nie zaś jakościowym.

Podsumowując, Kandydatka ma w swoim dorobku dobrą publikację monograficzną, która posiada pewną wartość kognitywną, stanowić może dobre źródło w zakresie tematyki, głównie jednak do wykorzystania przez studentów m.in. kierunków pedagogicznych oraz dla praktyków współpracujących z dorosłymi osobami z niepełnosprawnością intelektualną. Nieco niepokoi odtwórczy charakter artykułów autorstwa Habilitantki, a zaliczonych do obszaru Jej dorobku naukowo-badawczego, które w moim przekonaniu, z uwagi na tożsamość treści powinny być wykluczone z ilościowych i jakościowych zestawień.

✓ Obszar III. - *Badania nad formalnymi i nieformalnymi systemami edukacji i wsparcia w Polsce i za granicą.*

Obszar ten reprezentuje 6 tekstów Kandydatki publikowanych w czasopismach (np. „Wychowanie na co dzień”), monografiach zbiorowych. Problematyka podejmowana jest przez autorkę systematycznie (2005, 2007, 2 teksty z 2010 i 1 z 2011).

Odnosząc się do tematyki publikacji wskazać należy, że obejmują one analizy dotyczące np. kształcenia osób z niepełnosprawnością na poziomie wyższym (tekst anglojęzyczny z 2011 r.), gdy Habilitantka podejmuje zagadnienie dostępności uczelni wyższych dla studentów z niepełnosprawnością, analizuje system wsparcia proponowany przez wybrane jednostki kształcenia akademickiego. W odniesieniu do wybranych danych (np. z

Uniwersytetu Wrocławskiego) prezentuje liczebności studentów z poszczególnymi niepełnosprawnościami na przestrzeni lat 2000-2006. Odnosząc się do dokumentów prawnych wskazuje na realizację zaleceń przez poszczególne (wybrane) uczelnie. Do tego aspektu odnosi relacje z przeprowadzonych przez Nią badań z wykorzystaniem forum internetowego UMK, gdzie podnoszone są m.in. kwestie asystentów osób z niepełnosprawnością i integracji ze społecznością akademicką.

Innej grupie osób z niepełnosprawnością, w kontekście systemu edukacji, poświęcono tekst z 2010 r. będący sprawozdaniem z wizyty studyjnej w Lyon (Francja). Tekst jest w istocie napisany jako raport z wizyty. Niemniej można w nim odnaleźć elementy analiz systemowych różnic i podobieństw kształcenia osób z niepełnosprawnością w Polsce i we Francji. Nieco uwagi Autorka poświęca nieobecnemu w Polsce rozwiązaniu nauczycieli referencyjnych i doradców nauczycieli. Szczególnie pierwsza z grup jest nowym, w stosunku do rodzimych, doświadczeniem. Nauczyciel referencyjny to osoba towarzysząca uczniowi/uczniom z niepełnosprawnością w całym okresie ich edukacji od przedszkola po ukończenie kształcenia. Jest to osoba podążająca za uczniem, której zadaniem jest współpraca z uczniem i jego rodziną, przygotowywanie zindywidualizowanych programów nauczania. We fragmentach odnoszących się do analiz porównawczych materiał nosi znamiona analiz badawczych. Szkoda jednak, że zajmują one tak niewiele miejsca w całym tekście.

Kolejny tekst z roku 2010 jest prezentacją poglądów Bogdana Suchodolskiego na temat edukacji permanentnej. Tekst jest recenzją (prezentacją) publikacji B. Suchodolskiego *Edukacja permanentna, rozdroża i nadzieje*. Nie można go zatem traktować w kategoriach dorobku intelektualnego Habilitantki. Stanović może przykład Jej aktywności dydaktycznej, gdyż głównym celem publikacji jest rozpowszechnienie i popularyzacja dorobku naukowego innego autora.

Kolejny tekst z 2008 r. poświęcony został dorosłej osobie z zaburzeniami rozwoju. Autorka przybliży koncepcję Johna O'Brien, planowania wsparcia skoncentrowanego na osobie. Ukazuje różnice między systemem wsparcia instytucjonalnego (zazwyczaj najpowszechniejszego nie tylko na terenie Polski) a wsparciem skoncentrowanym na osobie, dla którego to systemu istotnym, centralnym pojęciem jest doświadczenie zdobywane w rodzinie i środowisku życia osoby. Aby takie wsparcie było możliwe, konieczne jest możliwie najlepsze, najpełniejsze poznanie osoby z niepełnosprawnością. W tym celu Autorka prezentuje narzędzie, które to umożliwi autorstwa R. Schalocka. Tekst posiada walory poznawcze i praktyczne. Jest udaną próbą połączenia rozważań teoretycznych i

praktycznych. Tekst oceniam wysoko, jako dobry przykład analiz naukowych połączonych ze świadomością implementowania ich do praktyki tak badawczej, jak i terapeutycznej.

Kolejny tekst z 2006 r. to wąski problem, ale rzadko podnoszony w literaturze z zakresu pedagogiki specjalnej – nadużywania alkoholu przez osoby z niepełnosprawnością. Jest to kolejny dobry przykład dorobku naukowo-badawczego Kandydatki, tym razem wyboru interesującej problematyki i umiejętnego osadzenia jej w literaturze i analizach problemu (głównie w obszarze literatury anglojęzycznej).

Również ostatni z tekstów z 2005 roku odnosi się do dorosłych osób z niepełnosprawnością. Autorka koncentruje się na procesie rehabilitacji osób z zaburzeniami w rozwoju w triadzie środowisk: życia, pracy i rekreacji oraz wypoczynku. Wskazuje, iż tylko „dobre” środowisko jest w stanie stać się podstawą skutecznych działań rehabilitacyjnych.

Podsumowując, zbiór zaprezentowanych artykułów to w większości dobre publikacje Habilitantki. Jedyna uwaga, którą można byłoby w ich kontekście sformułować, odnosi się do zasadności wyodrębniania dla nich osobnego obszaru dorobku naukowo-badawczego Kandydatki, Jej osiągnięć naukowych. W moim przekonaniu na ich podstawie nie można uznać, że Autorka wniosła istotny wkład w rozwój rozważań związanych z formalnym i nieformalnym systemem edukacji i wsparcia osób z zaburzeniami rozwoju. Są to raczej wyizolowane, z pewnością niepogłębione przykłady zainteresowań badawczych dr Beaty Borowskiej-Beszty, uzupełniające jednak znacząco główny nurt Jej pracy i kompetencji naukowo-badawczych.

- ✓ Obszar IV. - *Badania nad kwaliatywną orientacją badawczą w polskiej pedagogice specjalnej ze szczególnym uwzględnieniem badań etnograficznych i ich hybryd oraz badań historii życia.*

Obszar reprezentowany jest przez 1 monografię autorską: *Etnografia dla terapeutów (pedagogów specjalnych)* – *szkice metodologiczne* z 2005 r. oraz 13 artykułów publikowanych w cyklicznych wydawnictwach akademickich, pracach zbiorowych i czasopismach.

Jest to najsilniej, przynajmniej w sensie ilościowym, reprezentowany obszar zainteresowań naukowo-badawczych Habilitantki.

Wykluczyć jednak należy z oceny w postępowaniu publikację monograficzną: *Etnografia dla terapeutów (pedagogów specjalnych)* z 2005 r., gdyż jak wskazuje sama Autorka we *Wstępie* (s. 10), „Niniejsza książka i zamieszczone w niej eseje etnograficzne są częścią rozprawy doktorskiej pt. *Konflikt jako element terapii*, poprawionej i uzupełnionej zgodnie z sugestiami recenzentki”. Tekst i osiągnięcia naukowo-badawcze Habilitantki stanowiące treść

monografii były już zatem ocenione w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora. W odnośnym postępowaniu mogą być natomiast uwzględniane jedynie osiągnięcia podoktorskie.

Odnosząc się zatem jedynie do treści 13 artykułów, zaliczonych przez Habilitantkę do obszaru, zaznaczyć należy w pierwszej kolejności, że zostały one poprawnie przypisane i istotnie stanowią reasumpcję poglądów, rozważań i studiów literaturowych Autorki. Odnaleźć w nich można treści, które stanowiły podstawę stworzenia monografii autorskich Kandydatki. Są one ponowną, niekiedy nieco poszerzoną, prezentacją Jej dokonań w postaci monografii. Zaznaczyć należy wyraźnie, że Kandydatka dba o rzetelne wskazywanie źródeł. Próbując tłumaczyć Autorkę można wskazać, że być może Jej celem było dotarcie do możliwie szerokiej grupy odbiorców (np. tych, którzy nie znają Jej książek) czy też docieranie do nich z większą częstotliwością (niż ma to miejsce w przypadku monografii), stąd publikowanie fragmentów rozważań najpierw/później w czasopismach typu „Wychowanie na co dzień” czy w cyklicznych wydawnictwach akademickich. Niestety sprawia to pewien problem w przypadku oceny dorobku naukowo-badawczego w postępowaniu o nadanie kolejnego stopnia naukowego.

Byłoby to łatwiejsze gdyby Habilitantka w tej właśnie części swojego dorobku przedstawiła nie tylko metodę i gorąco za nią orędowną, ale zaprezentowała swoje własne osiągnięcia w posługiwaniu się nią. Właśnie badań własnych Kandydatki najbardziej mi brakuje w dotąd ocenianym dorobku ze wskazanego obszaru.

Podsumowując, zaznaczyć należy, że dr Beata Borowska-Beszta systematycznie, choć zbyt często w odniesieniu do tej samej literatury, tych samych poglądów i publikacji tak autorów anglojęzycznych, jak i polskich, prezentuje i propaguje nie tylko metodę, ale i kontekst posługiwania się metodą etnograficzną w badaniach pedagogicznych. W znacznej części (ponad 38%) 13 włączonych do obszaru osiągnięć naukowo-badawczych Habilitantki tekstów nie wykracza właściwie poza zakres tematyczny i treści zaprezentowane w Jej monografiach autorskich. Jest jednak kilka opracowań wartych podkreślenia np. tekst z 2007 r. *Etnografia w „Amazonii” uzależnień*, w którym odnosi się do innego podmiotu niż wcześniej wybranego, którym jest osoba z niepełnosprawnością intelektualną, czy inny tekst z tego samego roku: *O wieloparadygmatyczności w tradycjach badawczych pedagogiki i pedagogiki specjalnej*, który jest próbą zmierzenia się z istotnym i kluczowym w kontekście realizacji wszelkich badań naukowych w dyscyplinie problemem, odnoszącym się do zbioru pojęć i teorii tworzących współczesne podstawy danej nauki. Dobrym przykładem rozszerzenia pola analiz o nowe koncepcje i kolejne studia literaturowe jest tekst z 2010 r.

Epistemologiczny pry(z)mat pedagogiki i andragogiki specjalnej. Odnotować należy również, iż z oceny wykluczona została monografia autorka, włączona przez Habilitantkę do obszaru i dołączona do dokumentacji postępowania, gdyż jak wskazuje sama Kandydatka jest częścią Jej rozprawy doktorskiej, uznać zatem należy, że została już oceniona w poprzednim procesie awansowym.

- ✓ Obszar V. - *Badania nad stylem życia dorosłych torunian z zaburzeniami rozwoju, z dominującą dysfunkcją intelektualną – badania etnograficzne.*

Obszar reprezentowany jest przez 1 monografię autorską, podstawę postępowania w przewodzie – *Etnografia stylu życia kultury dorosłych torunian z zaburzeniami w rozwoju z 2013 r.*

Problematyka pracy sytuuje ją w obszarze pedagogiki specjalnej, a precyzyjniej w andragogice specjalnej. Publikacja ma dobrą, czytelną strukturę. W pierwszej części Habilitantka koncentruje się na kluczowym z punktu przyjętego tytuł książki zagadnieniu – stylu życia. Dobrze zdefiniowane zostało pole problemowe rozważań poprzez prezentację poglądów Alfreda Adlera, Maxa Webera i Alfreda Kroebera. Autorka wskazuje również na interdyscyplinarność pojęcia i jej znaczenie dla posługiwania się nim i jego badanie. Stąd podjęcie rozważań nad stylem życia w ujęciu psychologicznym, socjologicznym i antropologicznym.

Z satysfakcją przyjęłam również próbę reasumpcji dotychczasowego dorobku badawczego związanego z rozważaniami odnoszącymi się do stylu życia osób z niepełnosprawnością. Kandydatka prezentuje osiągnięcia, przykłady realizowanych badań nad zagadnieniem na świecie, ale również w Polsce. Tym samym podrozdział ten oprócz tego, że zaświadcza o rzeczywistej kwerendzie przeprowadzonej przez Autorkę, stanowi bardzo dobry materiał dla badaczy zainteresowanych problematyką i ma w oczywisty sposób wartość kognitywną.

Rozdział 2. publikacji poświęcony został metodologii badań. Jest to bardzo dobrze przygotowany od strony warsztatowej materiał. Badania etnograficzne i metoda etnograficzna jest znakiem rozpoznawczym dr Beaty Borowskiej-Beszty. Właściwie we wszystkich swoich publikacjach Habilitantka jednoznacznie opowiada się za takim właśnie sposobem realizacji badań naukowych.

Przyznać należy, że w swoich wyjaśnieniach dlaczego właśnie ta metoda i strategia badawcza, jest wiarygodna. Prezentuje drogę dochodzenia do decyzji ukazując, co rzadko się zdarza, rzeczywistą konceptualizację ostatecznego wyboru. W tym sensie dr Beata Borowska-Beszta jest badaczem, który nie tylko wykorzystuje strategię, metodę jako narzędzie, ale poprzez dogłębne poznanie metody kształtuje własną świadomość badawczą. Habilitantka ma

świadomość mocnych i słabych stron metody i szczególnie w kontekście tych drugich podejmuje działania pozwalające zminimalizować prawdopodobieństwo błędów.

Bardzo dobrze przedstawione zostało przygotowanie wywiadu etnograficznego. W opisie przygotowania do analizy wywiadów Autorka wskazuje w jaki sposób dochodziła do wyodrębnienia dziedzin i odkrywania tematów istotnych dla analizy wyników.

Zadbano również o możliwą pewność, wiarygodność wyników badań m.in. poprzez wiarygodność samego badacza. Jest to istotny aspekt, ale w wielu przypadkach realizacji badań jakościowych bagatelizowany. Wiarygodność, badacza, jak słusznie zauważa Autorka, ma charakter wielowymiarowy. Odnosi się w pierwszej kolejności do, wydawałoby się oczywistej kwestii, kompetencji merytorycznych – badacz posiada wiedzę na temat podmiotu badań. Ma to szczególne znaczenie zwłaszcza w sytuacji specyficznego podmiotu badań jakim jest osoba z niepełnosprawnością intelektualną. Zdarza się jednak i to nierzadko spotykać z badaniami, które prowadzone są w tej grupie osób przez badaczy nie mających żadnych nie tylko kompetencji, ale również wiedzy dotyczącej specyfiki funkcjonowania, języka, możliwości i potrzeb osób z niepełnosprawnością intelektualną.

W przypadku Kandydatki wiarygodność badacza, odnosząca się do tego jej aspektu, jest niekwestionowana z dwóch przynajmniej powodów. Po pierwsze przez wiele lat pracowała Ona jako instruktor w Warsztatach Terapii Zajęciowej Pracowni Rozwijania Twórczości Osób Niepełnosprawnych w Toruniu (1993-2008). Po drugie wiarygodność badacza potwierdza, w tym przypadku, bardzo dobra znajomość metody uzyskana poprzez studia literaturowe zarówno doświadczeń polskich, jak i z obszaru anglojęzycznego oraz wcześniejsze realizowane tą metodą badania własne. Po trzecie Kandydatka ma świadomość konieczności stosowania procedury triangulacji. Wśród możliwych jej wariantów wybrała triangulację źródeł danych, co zaowocowało dużą grupą badawczą (50 osobową), pozyskiwaniem danych z innych źródeł poza wywiadami (dokumenty biograficzne, karty indywidualne uczestnika warsztatów, diagnozy kliniczne, obserwacje i raporty pracowników socjalnych, rozmowy z psychologiem, rozmowy z pracownikami, terapeutami i kierownictwem placówek), terenem badań, który stanowiły 4 ośrodki dziennego pobytu Torunia.

W odniesieniu do tej części publikacji podnieść chciałabym jednak kilka kwestii.

Autorka wskazuje, że uczestnikami badań w grupie osób z NI były osoby z niepełnosprawnością intelektualną lekkiego stopnia (23 osoby), umiarkowanego stopnia (26 osób) i znacznego stopnia (1 osoba). Mamy tu zatem do czynienia ze zróżnicowaną grupą

badawczą (gdyby zwiększyć liczbę badanych ze znaczną niepełnosprawnością intelektualną, można byłoby mówić o założonej maksymalnej wariancji).

Oczywiście pojawia się pytanie czy zróżnicowanie to było celowe. Wydaje się również zasadne w kontekście wcześniejszych prac i formułowanych przez Autorkę poglądów. W jednej ze swoich publikacji odnosząc się do kultury niepełnosprawności wyodrębniła „kulturę W-skiersów” i „kulturę Aspi”, które, jeśli sytuować je w kontekście naukowym, jako kultury odrębne, mają (szczególnie druga z zaproponowanych) bardzo wąski charakter. Nieco kłóci się to zatem z przyjętym, w pracy habilitacyjnej, założeniem stworzenia grupy badawczej tak zróżnicowanej.

W kontekście tego Habilitantka na s. 130 publikacji pisze: „nie było moim celem poszukiwanie osób o identycznym, wyższym potencjale intelektualnym, lecz rzeczywistych uczestników sceny kulturowej czterech ośrodków”.

I to stwierdzenie jest dla mnie zaskakujące, tyle tylko, że nie w kontekście zaniechania stworzenia grupy jednorodnej, ale sformułowania „scena kulturowa czterech ośrodków”. Zaskakujące, gdyż byłam przeświadczona, że publikacja dotyczyć ma stylu życia dorosłych torunian z zaburzeniami rozwoju, czy jak pisze w tytule Autorka kultury dorosłych z zaburzeniami w rozwoju, nie zaś stylu życia kultury czterech ośrodków. Egzemplifikację Torunia traktowałam jako teren naturalny dla badaczki (mieszkającej i pracującej w tym mieście), ale jednocześnie odbierałam go w pewnym sensie uogólniająco, spodziewając się podobnych wyników, przy analogicznym badaniu przeprowadzonym np. w Bydgoszczy czy Gdańsku. Sformułowanie „scena kulturowa czterech ośrodków”, jeśli nie jest nieporozumieniem, może sugerować coś zgoła odmiennego. Specyfikę toruńskich ośrodków terapii zajęciowej, o której wcześniej nie pomyślałam, a która jest możliwa¹. Zmienia to zasadniczo wydźwięk wyników badań.

Poziom sprawności intelektualnej to nie jedyne kryterium zróżnicowania badanej grupy. Autorka w wielu miejscach opracowania pisze o grupie badawczej jako osobach z dominującą dysfunkcją w sferze intelektualnej. Jednakże jak wynika z danych dotyczących wszystkich uczestników badań (bardzo czytelnie i rzetelnie zaprezentowanych s. 133-136) u 30% (15 osób) istotnym czynnikiem wpływającym na jakość życia mogą być zaburzenia wzroku, w 6 przypadkach jest to niewidzenie. Jedna osoba oprócz niepełnosprawności intelektualnej cierpi na czterokończynowe MPD. Przynajmniej w tych przypadkach nie rozumiem na jakiej

¹ Głównie za sprawą działalności prof. Andrzeja Wojciechowskiego i powołanej przez niego do życia (wiele lat temu) Pracowni Rozwijania Twórczości Osób Niepełnosprawnych, w ramach której prowadzone są Warsztaty Terapii Zajęciowej m.in. dla osób z niepełnosprawnością intelektualną

podstawie Habilitantka uznała, że jednak dominującą dysfunkcją pozostaje niepełnosprawność intelektualna w kontekście rozpoznawania stylu życia (np. w przypadku gdy osoba nie widzi i ujawnia jedynie lekki stopień NI).

Rozdział 3. publikacji obejmuje prezentację wyników badań w podziale na dziedziny: obraz świata i obraz siebie. Omówienie wyników zostało bardzo precyzyjnie skategoryzowane. Obraz świata ma 10 odsłon. Niektóre z nich np. świat jako życie/styl życia dzieli się na kolejnych 6 kategorii, a ostatni styl życia – jako uczenie się wzorów na kolejnych 8 podkategorii. Podobnie skrupulatnie Autorka odnosi się do dziedziny II – obraz siebie. Materiał jest bardzo wnikliwie zaprezentowany z licznymi przykładami dosłownych wypowiedzi badanych. Wszystko to wskazuje na z pewnością ogromną pracę, którą wykonała Autorka badań.

Rozdział 4. poświęcony został interpretacji wyników. Autorka na podstawie przeprowadzonych wywiadów i innych zgromadzonych materiałów wyodrębniła dwie dziedziny stylu życia kultury dorosłych osób z zaburzeniami w rozwoju, które nazwała: ekspresją kultury i wartościami kultury.

Podsumowując, publikacja dr Beaty Borowskiej-Beszty jest udanym przykładem zastosowania metody etnograficznej w badaniach pedagogicznych. Autorka porusza istotny problem stylu życia dorosłych osób z zaburzeniami rozwoju w ich własnej narracji. Poprzez bardzo starannie przygotowane, trudne (jak się niekiedy okazywało) i szeroko zakrojone badania, Autorce udało się dostarczyć istotnej wiedzy dotyczącej wielu aspektów życia osób z niepełnosprawnością. Ich obrazu świata, trybu życia, środowiska życia, jego jakości i wartości mu przypisywanych, zainteresowaniom, aktywności, pracy. Wreszcie ich obrazu siebie w wymiarach fizycznym, psychicznym, ich marzeń. Jest to zatem obraz bardzo bogaty, często potwierdzający istniejącą już wiedzę, czasami zwracający uwagę, uwypuklający niektóre, dotąd niedostrzegane elementy. Jest to publikacja, która bez wątpienia spełnia kryteria dobrej naukowej pracy. Bardzo starannie przygotowana metodologicznie i zaświadcza, że jej twórca posiadał pogłębioną wiedzę w obszarze metody, którą stosuje. Jest to ważna publikacja w dorobku Habilitantki.

1.3. Autorstwo lub współautorstwo odpowiednio dla danego obszaru: opracowań zbiorowych, katalogów zbiorów, dokumentacji prac badawczych, ekspertyz, utworów i dzieł artystycznych.

Dr Beata Borowska-Beszta jest redaktorką jednej pracy zbiorowej *Wanda Szuman - Pedagog i andragog specjalny - szkice do portretu*, WN Instytutu Technologii Eksploracji – PIB, Radom 2009, napisanej we współpracy ze studentami Sekcji Pedagogiki Specjalnej

Studenckiego Koła Naukowego Pedagogów, Wydziału Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Z danych zawartych w dokumentacji postępowania dr Beata Borowska-Beszta jest autorka ok. 60% treści publikacji.

Ciekawy jest sam projekt publikacji, gdyż w założeniu Redaktorki miała stać się ona okazją do realizacji rzeczywistych badań naukowych o charakterze biograficznym dotyczących tytułowej postaci, w którą włączeni zostali studenci Sekcji Pedagogiki Specjalnej SKNP WNP UMK w Toruniu. Publikacja dowodzi, że istotnie miało w tym przypadku uczenie się poprzez działanie, choć studenci okazali się być znacznie mniej zaangażowani w badania niż sama Redaktorka pracy. Studenci, wraz z Redaktorką realizowali badania w formie wywiadów, analizy materiałów źródłowych gromadząc materiał, który stał się podstawą stworzenia publikacji dotyczącej wielu aspektów życia i działalności głównej bohaterki. Wielość podejmowanych wątków aktywności naukowej, działalności społecznej, ale również prezentacji bohaterki jako człowieka, która jak się domyślam wynikała z chęci stworzenia możliwie pełnego obrazu zaowocowała powierzchownością niektórych fragmentów, np.: *Upodobania, Powiedziona* (s.116), które powstały w oparciu o wypowiedzi, wspomnienia 2-3 osób.

Podsumowując, publikacja pod redakcją dr Beaty Borowskiej-Beszty jest przykładem poprawnie zrealizowanych badań biograficznych, może nieco zbyt mało pogłębionych, z pewnością jej wartością jest fakt, iż ma ona wymiar dydaktyczny, gdyż powstała jako próba kształtowania kompetencji studentów w realizacji badań naukowych z wykorzystaniem metody biograficznej, w tym jednak sensie szkoda, że główny głos należał do Redaktorski publikacji. Zauważyć jednak należy, że sam zamysł włączenia do badań studentów (w tym studiów I stopnia) **jest dowodem zaangażowania Habilitantki w działalność dydaktyczną wychodzącą poza podstawowy program kształcenia na kierunku pedagogika** w Jej macierzystej Jednostce, co nie zdarza się często i jest przykładem wartym naśladowania.

1.4. Sumaryczny impact factor publikacji naukowych według listy Journal Citation Reports (JCR), zgodnie z rokiem opublikowania.

1.5. Liczba cytowań publikacji według bazy Web of Science (WoS).

1.6. Indeks Hirscha opublikowanych publikacji według bazy Web of Science (WoS).

W odniesieniu do trzech powyższych kryteriów Kandydatka w stosownych punktach wniosku, odnoszącym się do nich wpisała informację – brak. Niemniej dostępne dane wskazują na liczbę cytowań = 8, a indeks H = 1. Wskaźniki są niewielkie, niemniej indeks H na poziomie = 1 wskazuje, że przynajmniej 1 publikacja Habilitantki była cytowana przynajmniej 3 razy.

1.7. Kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach.

W odniesieniu do projektów krajowych zaznaczyć należy, że Habilitantka pełniła funkcję kierowniczą w 1 konkursowym projekcie krajowym, finansowanym ze środków na naukę polską (w latach 2007-2009).

Kierowała również 1 grantem finansowanym ze środków wewnętrznych WNP UMK (w latach 2004-2005) realizowanym we współpracy z Sekcją Pedagogiki Specjalnej Studenckiego Koła Naukowego Pedagogów WNP.

Habilitantka występowała w roli wykonawcy w międzyuczelnianym projekcie Zakładu Andragogiki i Gerontologii Społecznej Uniwersytetu Łódzkiego w latach 2007-2009. Brak jednak informacji czy efektem owej współpracy były jakiekolwiek publikacje Habilitantki lub prace powstałe we współautorstwie.

Zgodnie z dokumentacją postępowania Kandydatka uczestniczyła także w roli eksperta/wykonawcy w dwóch projektach międzynarodowych badań surveyowych w roku 2008 i 2011. Nie wiadomo jednak na czym polegała jej rola ekspercka. Jakie naukowe zadania otrzymała do realizacji. Nie ma w dokumentacji i nie można znaleźć w źródłach internetowych żadnych informacji o udziale Kandydatki jako autorki/współautorki w jakiegokolwiek publikacji w efekcie udziału w projekcie.

Obecnie Habilitantka jest kierownikiem międzynarodowego projektu: *Etnografia - Ethnohistoriografia – Cyberetnografia. Badania przestrzeni i ikonosfer kultur niepełnosprawności w Polsce i zagranicą. Francuski system kształcenia i rehabilitacji osób w sytuacji niepełnosprawności* finansowanego przez UMK i Academie de Lyon we Francji. Projekt rozpoczął się w 2012 r. i będzie trwał do roku 2014.

Podsumowując, mimo pewnych niejasności uznać można, że dr Beata Borowska-Beszta ma w swoim dorobku doświadczenia kierowania projektami badawczymi finansowanymi w drodze konkursowej (o charakterze ogólnopolskim) jak i wewnętrznymi (brak informacji o istnieniu procedury konkursowej). Uczestniczyła w charakterze wykonawcy/eksperta w projektach międzyuczelnianych (na terenie Polski) oraz międzynarodowych (choć w tym przypadku brakuje informacji na temat zadań, które zlecono Jej do realizacji, a także efektów udziału w projektach w postaci publikacji). Nie wiadomo zatem czy publikacje takie powstały bez udziału Kandydatki, czy może projekty nie miały żadnego wymiernego efektu w postaci publikacji, doniesień, raportów. Szkoda, że zabrakło tych danych, gdyż ułatwiłyby one jednoznaczną ocenę aktywności działań Kandydatki w obszarze owego kryterium.

1.8. Międzynarodowe lub krajowe nagrody za działalność odpowiednio naukową albo artystyczną.

Kandydatka, jak sama wskazuje, nie była za swoją działalność naukową nagradzana.

1.9. Wygłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych.

Habilitantka w okresie po uzyskaniu stopnia naukowego doktora (od 2004 r.) uczestniczyła czynnie w 2 konferencjach za granicą (Czechy, Ukraina) oraz w 20 konferencjach i seminariach naukowych w kraju, z których 5 miało charakter międzynarodowy. Konferencje i seminaria naukowe, w których wygłaszała referaty i raporty z badań Kandydatka organizowane były w znacznej części przez instytucje akademickie w tym m.in.: Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Dolnośląską Szkołę Wyższą we Wrocławiu, Akademię Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Uniwersytet Gdański i Uniwersytet Szczeciński. Uznać należy, że Kandydatka uczestniczyła w spotkaniach środowiska naukowego dyscypliny, odbywających się w licznych ośrodkach akademickich, prezentując swoje osiągnięcia naukowo-badawcze i konfrontując je ze specjalistami z zakresu dyscypliny (subdyscypliny), w której osadzony jest Jej dorobek naukowy.

Podsumowując, uznać można, że dr Beata Borowska-Beszta spełnia kryterium związane z udziałem w międzynarodowych konferencjach. Aktywnie uczestniczy w konferencjach i sympozjach ogólnopolskich, współpracując w tym zakresie z wieloma ośrodkami akademickimi w kraju specjalizującymi się w dyscyplinie.

2. Ocena dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej dr Beaty Borowskiej-Beszty zgodnie z kryteriami oceny w postępowaniu habilitacyjnym § 4. Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 1 września 2011 r. (Dz. U. Nr 196, poz. 1165)

2.1. uczestnictwo w programach europejskich i innych programach międzynarodowych lub krajowych;

Kandydatka, w dokumentacji wniosku informuje, iż nie uczestniczyła w programach europejskich i międzynarodowych lub krajowych, które miałyby charakter dydaktyczny, jak się należy domyślać z treści kryterium 2 zgodnie z § 4. Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 1 września 2011 r.

2.2. udział w międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych lub udział w komitetach organizacyjnych tych konferencji;

Habilitationka uczestniczyła w 2 zagranicznych konferencjach naukowych (Czechy, Ukraina) i 20 konferencjach, seminariach naukowych w kraju, z których 5 miało charakter spotkań międzynarodowych.

2.3. otrzymane nagrody i wyróżnienia;

Kandydatka nie wskazała na nagrody, wyróżnienia za działalność dydaktyczną, które byłby Jej udziałem.

2.4. udział w konsorcjach i sieciach badawczych;

W szerokiej definicji sieci badawczej mieszczą się projekty typu Delphi Survey. Uznać zatem można, że Kandydatka uczestniczyła w badaniach sieciowych (badania surveyowe) w roku 2008 i 2011.

2.5. kierowanie projektami realizowanymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków polskich i zagranicznych, a w przypadku badań stosowanych we współpracy z przedsiębiorcami;

Kandydatka nie ma w swoim dorobku pełnienia funkcji kierowniczej w projektach uwzględniających powyższe kryterium.

2.6. Udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism;

Habilitationka jest od 2002 r. członkiem zespołu redakcyjnego czasopisma „Edukacja Otwarta”, Wydawca: Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica w Płocku (czasopismo z Listy B – liczba pkt.), a również od 2011 r. jest członkiem rady naukowej elektronicznego czasopisma „Studia Kulturowo-Edukacyjne”, Wydawca: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

2.7. członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych;

Od 2008 r. dr Beata Borowska-Beszta jest członkiem Akademickiego Towarzystwa Andragogicznego. Kandydatka wskazuje również na niespełna roczne (2006) członkostwo w organizacji naukowej (o wysokim prestiżu akademickim w Czechach) - Ceska Pedagogicka Spolecnost.

2.8. osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki lub sztuki;

Wśród osiągnięć dydaktycznych i w zakresie popularyzacji nauki lub sztuki dr Beata Borowska-beszta ma: opiekę nad Sekcją Pedagogiki Specjalnej Studenckiego Koła Naukowego Pedagogów, WNP, UMK, współorganizującą w dniach 19.04-22.04.2007 roku, w ramach VII Toruńskiego Festiwalu Nauki i Sztuki wystawę prac plastycznych dorosłych

osób z niepełnosprawnością; opiekę nad Sekcją Pedagogiki Specjalnej Studenckiego Koła Naukowego Pedagogów i zrealizowanie projektu edukacyjnego w kampusie UMK, w czasie trwania XII. Toruńskiego Festiwalu Nauki i Sztuki, w dniach 20-24.04.2012 roku.

2.9. opiekę naukową nad studentami w toku specjalizacji;

W ramach opieki naukowej nad studentami Habilitantka wskazuje opiekę promotorską nad 19 wypromowanymi w roku 2011/2012 licencjatami, w ramach studiów stacjonarnych, kierunku Pedagogika specjalna, jak również opiekę promotorską nad 30 osobową grupą seminarzystów studiów magisterskich (stacjonarnych i niestacjonarnych), kierunku Pedagogika.

Kandydatka w latach 2009-2013 pełniła/pełni funkcję koordynatora praktyk studenckich ciągłych, na studiach stacjonarnych I. stopnia, kierunku Pedagogika specjalna, specjalności: Edukacja i rehabilitacja osób z niepełnosprawnością intelektualną – Oligofrenopedagogika. W roku 2009/2010 pod Jej opieką było 52 studentów, w roku 2010/2011 - 59 studentów, w roku 2011/2012 – 95, a w 2012/2013 - 59 studentów.

2.10. opiekę naukową nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego, z podaniem tytułów rozpraw doktorskich;

Kandydatka nie sprawowała opieki nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego. Niespełnienie tego kryterium najprawdopodobniej wynika jednak faktu, iż nowa procedura związana z postępowaniem habilitacyjnym weszła w życie (jako jedynie obowiązująca) z dniem 1 października 2013 r. i tym samym wcześniej nie było formalnej możliwości spełnienia kryterium.

2.11. staże w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich;

Pobyt studyjny we Francji - Academie de Lyon. Grupowy pobyt studyjny odbył się w dniach 18.09 – 26.05. 2010 w Lyon. Wyjazd był współorganizowany przez Stowarzyszenie Federalistów z Łodzi oraz stronę francuską – Academie de Lyon.

W 2012 r. Kandydatka uzyskała indywidualne zaproszenie z Academie de Lyon (pobyt współfinansowanych przez Uniwersytet Mikołaja Kopernika oraz inspektora i konsultanta Academie de Lyon, Departament Lyon Adaptation Scolaire et Scolarisation des Élèves Handicapés, Inspection Académique du Rhône, G. Gabilleta). Podczas pobytu realizowała badania terenowe (badania mikroetnograficzne i z zakresu etnografii wizualnej).

2.12. wykonanie ekspertyz lub innych opracowań na zamówienie organów władzy publicznej, samorządu terytorialnego, podmiotów realizujących zadania publiczne lub przedsiębiorców;

Kandydatka nie wykonywała ekspertyz i opracowań na zamówienie organów władzy publicznej, samorządu terytorialnego czy podmiotów realizujących zadania publiczne.

2.13. udział w zespołach eksperckich i konkursowych;

Kandydatka nie brała udziału w zespołach eksperckich i konkursowych.

2.14. recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopismach międzynarodowych i krajowych

Kandydatka nie ma w swoim dorobku recenzji międzynarodowych i krajowych projektów oraz publikacji w czasopismach krajowych i międzynarodowych.

Konkluzja końcowa. Dr Beata Borowska-Beszta nie spełnia wszystkich kryteriów wymienionych w Rozporządzeniu MNiSW z dnia 1 września 2011 r. *w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego*. Wśród istotniejszych wskazać można, iż Kandydatka: nie ma w swoim dorobku publikacji w czasopismach z listy JCR lub ERIH; nie wykonywała ekspertyz lub innych opracowań na zamówienie organów władzy publicznej, samorządu terytorialnego, podmiotów realizujących zadania publiczne lub przedsiębiorców; nie uczestniczyła w zespołach eksperckich i konkursowych; nie recenzowała projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopismach międzynarodowych i krajowych; jak również nie pełniła funkcji promotora pomocniczego w przewodach na stopień naukowy doktora.

Jednocześnie jednak zaznaczyć należy, że Kandydatka publikuje swoje prace w czasopismach z listy MNiSW, które są istotnymi dla dyscypliny naukowej, którą reprezentuje. Aktywność międzynarodowa zaznaczona jest w dorobku Kandydatki poprzez m.in. współpracę naukowo-badawczą z Academie de Lyon we Francji (zaproszenie indywidualne), udział w międzynarodowych projektach typu Delphi Survey czy członkostwo w uznanej w środowisku akademickim Czech organizacji naukowej - Ceska Pedagogicka Spolecnost. Niektóre z kryteriów, np. pełnienie funkcji promotora pomocniczego w przewodach na stopień naukowy doktora nie były natomiast możliwe do spełnienia z powodów formalnych.

Odnosząc się do kluczowych kryteriów, wymienionych w art. 16 ust. 1 i 2 Ustawy z 14 marca 2003 r. *o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki* (ze zmianami z dnia 18. 03. 2011 r.), ocenie w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego podlegają: *osiągnięcia naukowe lub artystyczne, uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora*, które powinny stanowić znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej lub artystycznej, jak również *aktywność naukowa lub artystyczna* Kandydata.

Na podoktorski dorobek naukowo-badawczy dr Beaty Borowskiej-Beszty składają się: 3 monografie autorskie, 1 praca pod redakcją i 26 artykułów publikowanych głównie w monografiach zbiorowych, cyklicznych wydawnictwach uczelnianych (Edukacja Otwarta, Rocznik Andragogiczny, Pedagogika Kultury), ale również w czasopismach znajdujących się na liście MNiSW (Wychowanie na co dzień).

Jako podstawę postępowania dr Beata Borowska-Beszta wskazała monografię *Etnografia stylu życia kultury dorosłych torunian z zaburzeniami w rozwoju* z 2013 r.

Dorobek naukowo-badawczy Kandydatki jest spójny i związany z etnografią, badaniami etnograficznymi, andragogiką specjalną i metodologią badań.

Z przedstawionych do oceny i uwzględnionych przeze mnie monografii autorskich dwie (z 2008 i 2013) oceniam pozytywnie (w tym publikację będącą podstawą postępowania), jedna (z 2012) wzbudza szereg zastrzeżeń, które zostały zasygnalizowane w treści recenzji. Teksty, artykuły Habilitantki w znacznej części są interesującymi opracowaniami odnoszącymi się do istotnych obszarów zainteresowań pedagogiki specjalnej, wśród których wymieć można problematykę andragogiki specjalnej, metodologii badań ze szczególnym uwzględnieniem etnografii i badań etnograficznych. W stosunku do pozostałych wskazać można na prezentację poglądów i treści, które stały się podstawą późniejszych analiz prowadzonych w ramach monografii, lub jako teksty powstałe po publikacji monografii stały się ponowną prezentacją znanych już w dorobku Kandydatki treści odnosząc się do tych samych źródeł, tych samych stanowisk, koncepcji, klasyfikacji czy teorii jednocześnie ich nie poszerzając. Istotne jest to, że Autorka skrupulatnie, w czytelny, jednoznaczny sposób wskazuje na wcześniejsze źródła prezentacji treści w swoich pracach.

Mimo sformułowanych uwag krytycznych, zaznaczyć chcę, że dostrzegam znaczenie dorobku naukowo-badawczego Kandydatki, który przyczynia się do rozwoju dyscypliny pedagogika, subdyscypliny pedagogika specjalna. Zwłaszcza w obszarze realizowanych badań etnograficznych skoncentrowanych na andragogice specjalnej.

Pozytywnie ocenić również można aktywność naukową Habilitantki wyrażającą się w: realizacji (w funkcji kierownika) grantu konkursowego na naukę polską, wykonawstwie zadań w projektach badawczych krajowych i międzynarodowych; Jej współpracy z naukowcami z ośrodków krajowych i zagranicznych, również poprzez czynny udział w konferencjach naukowych krajowych, międzynarodowych i zagranicznych; członkostwie w krajowych i zagranicznych towarzystwach, stowarzyszeniach naukowych; członkostwie w radach redakcyjnych i naukowych czasopism związanych z obszarem dyscypliny, którą reprezentuje.

Reasumując, mimo nie spełnienia wszystkich kryteriów procedury w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego (zgodnie z treścią Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 1 września 2011 r. w *sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego*, Dz. U. Nr 196, poz. 1165), przez dr Beatę Borowską-Beszczę, stwierdzam, że zarówno dorobek naukowo-badawczy, aktywność naukowa Habilitantki, jak i Jej dorobek dydaktyczny i organizacyjny, spełniają w koniecznym stopniu wymagania sformułowane w art. 16. Ustawy z 14 marca 2003 r. z późn. zm. (2011, Nr 84, poz. 455) i tym samym stanowią podstawę nadania Kandydatce stopnia naukowego doktora habilitowanego.